

Вазир ва ҳокимларга БЕГОНА МАНЗИЛЛАР

Тошкентда нечта уй-музейи бор? Республикамизда-чи? Улар кимларнинг уй-музейлари? Давлат тасарруфига олинган бу уй-музейларининг вазифаси нима-ю, зиммасига нималар юклатилган? Уларнинг маънавий-маърифий, адабий-илмий, боринги, ижтимоий ҳаётимизда тутган ўрни қандай?

Ёшларимизни тарихимизга ҳурмат ва муҳаббат, миллий кадриятларимиз, урф-одат ва анъаналаримизга садоқат руҳида ғайрат-шижоатли, ташаббускору тадбиркор, элпарвару юртпарвар, бир сўз билан айтганда, фидойи инсонлар қилиб тарбиялашда уй-музейлари қандай аҳамиятга эга?... Хизмат юзасидан ҳар гал Ўзбекистон халқ ёзувчиси Абдулла Қаҳҳор уй-музейига йўл олганимда, ҳаёлимда ана шундай саволлар чарх урар, мен эса мутахассислар жавоби билан чекланиб қолмаслигим керак, деган ўйга бориб, бу кутлуғ даргоҳ ҳаёти билан чуқурроқ танишишга ҳаракат қилардим...

18 май — Халқаро музейлар куни

М а м л а к а т и м и з д а г и шарт-шароитлардан тўғри ва оқилона фойдаланган ҳолда ички ва ташқи туризмни рағбатлантириш устувор йўналишлардан бирига айланган, қатор изчил чора-тадбирлар кўрилатган, соҳа давлат томонидан амалий жиҳатдан ҳар томонлама қўллаб-қувватланаётган бир пайтда уй-музейларини эътибордан қолдирмаслик, улар фаолиятини замон талаблари даражасида тубдан қайта кўриб чиқиш маънавий, илмий-маърифий тараққиётимиз йўлида ташланган яна бир муҳим қадам бўлур эди. Бу масаланинг ижобий ҳал этилиши уй-музейларининг сайёҳлик харитасидан муносиб ўрин эгаллашига кенг йўл очиб беришига шубҳа қилмас ҳам бўлади. Мен музейшунос эмасман. Аммо, икки йил давомида бир неча уй-музейларида бўлиб, уларнинг иши, шарт-шароити билан яқиндан танишиб, раҳбар ва ходимлари билан мулоқотда бўлиб, кўнглимдан ана шундай ўй-фикрлар ўтди. Маълум бўлишича, уй-музейлари яқин-яқинга қадар республика маданият ишлари вазирлигига қараган экан. Вазирликдагилар керак бўлганда топшириқ бериб, керак бўлганда ҳисобот сўрашдан нари ўтмаган, шекилли. Шу боис уй-музейларининг қандай муаммолари борлиги ва нима ёрдам кераклиги хусусида ҳам оғиз очилмаган. Вазирлик лавозимларини эгаллаб ўтирган раҳбарлар эса бир соат вақт ажратиб, уй-музейларидан биронтасини ўз кўзлари билан кўриб, ташвиш ва қувончлари билан қизиқишни ҳаёлларига ҳам келтирмаганга ўхшайдилар. Катта-кичик йиғинларда ҳам бу ҳақда ломим дейилмаган. Бу эса уй-музейларининг ўз ёғига ўзи қоврилиб қолмаслиги учун раҳбарларини елиб-югуришга, керак бўлса, олаётган чимдим машини музей кам-қўстига ишлатишга ундаб келаётгани ачинарли эмасми?

Тақдир тақозоси билан уй-музейлари Туризм ва маданий мерос вазирлиги тасарруфига ўтказилганида кўпчилик энди ўзгариш бўлса керак, деб ўйлаган эди. Афсуски, вазирлик мақоми ўзгариб, уй-музейлари яна кимнинг этагини ушлашни билмай қолди. Янги ташкил этилган Маданий мерос агентлиги эса бу масалада тезроқ қатъий бир тўхташга келса яхши бўлар эди.

Ўзбек адабиётининг чинорларидан бири Абдулла Қаҳҳор ҳаёти ва ижоди ҳақида имкон қадар кўпроқ маълумотга эга бўлиш мақсадида 2020 йилнинг май ойида адибнинг уй-музейига бордим. Бир қарашда ҳамма нарса рисоладагидек. Икки қаватли уйдан иборат мўъжазгина ҳовли шинам, тоза-озода. Атиргул ва райҳонлар кўзингизни яшнатади. Кулочларини тўрт томонга ёзган катта хурмо дарахти қийғос гуллаб, ҳовлига ўзгача бир чирой бахш этган. Мени илиқ кутиб олган аёл уй-музейи директори Санобархон Матлубова экан. Мақсадимни билгач, аввал ходимлари билан таништирдим. Сўнг музейни томоша қилдириб, мени адиб ҳаёти ва ижодига янаям қизиқтириб қўйди. Шу-шу бир оёғим ишда бўлса, бир оёғим музейда бўлди.

(Давоми 3-саҳифада)

ЙИЛДИРИМ ЮРТДОШЛАРИНИНГ СОҲИБҚИРОНГА ЭҲТИРОМИ

Профессор Аҳмад Шимширгилнинг “Амир Темур” асарининг китоб ҳолида нашр этилиши юртимиз маданий ҳаётида қувончли воқеа сифатида қабул қилинди. Нашрнинг тақдироти ўтказилди, муносиб совға сифатида меҳмонларга ҳадя этилди.

Бевосита қизиқишим туфайли китоб билан тезда танишиб чиқдим ва бундай эътирофлар ўринли бўлганини тасдиқладим. Ҳақиқатан, тарихимиз юзасидан ёзилган катта-кичик асар, агар у ҳақиқатни ифодалашга хизмат қилса, ҳар қандай эъзозга лойиқ. Бу сафарги эътирофнинг яна бир боиси эса китобнинг муаллифи қардош ва қондош турк халқининг вакили, яқинларгача бу мавзуга бир ёқлама ёндашиб келган илмий жамоатчиликка мансуб тадқиқотчи эди. Демак, тарих ҳақиқати аста-секин бўлса ҳам тантана қилаяпти.

Яна бу китобга ошиғич қизиқишимнинг иккинчи сабаби — мазкур мавзу ҳам менинг севимли машғулотларимдан бўлиб, шу йўналишда “Ҳазрат Соҳибқирон” ва “Соҳибқирон абадияти” китобларим қайта-қайта нашр этилган, уларнинг “тақдири” юзасидан ҳам гумоним бор эди. Аҳмад Шимширгил китобини ўқиб чиққач эса бу мавзуда ҳали кўп тадқиқотлар олиб борилиши, янги-янги китоблар ёзилиши жоиз эканига, бизнинг саъй-ҳаракатларимиз бу йўлдаги илк қадамлар бўлаётганига яна бир бор ишондим. “Ўнта бўлса, ўрни бошқа” деганларидек, у тарихнинг шавкати шунчалик улғуворки, қанча кўп муносабат билдирилса, ҳақиқатга шунчалик яқинлашилаверилади, узоқдаги улкан тоғнинг синоатлари шунчалик ойдинлашаверади. Ажабланарлиси, бу жараён туфайли қизиқиш асло сусаймайди, балки ортиб бораверади. Чунки бу йўлга тушган одам бутун инсониятга мансуб тилсимга дуч келган бўлади. Ҳа, Соҳибқирон бобомизнинг қадди-басти шунчалик пурвиқор экан!

Мозий сабоқлари

Мармара университетининг профессори, тарих фанлари доктори Аҳмад Шимширгил Усманийлар даврига доир салмоқли тадқиқотлари билан машхур. Бевосита туркий оламнинг буюк фотиҳи Соҳибқирон Амир Темур фаолиятига қизиқишини эса ана шу йўналишдаги тадқиқотлари тақозо қилган бўлса, ажаб эмас. Асар руҳи тасдиқлайдики, Аҳмад оға кенг миқёсларда фикрлайдиган, тарихий жараёнларни тор маҳаллий ёки миллий биқикликда эмас, балки умуминсоний, умумжаҳоний уфқларда кўра оладиган хур фикрли янги авлод олимлари силсиласига мансуб экан. “Амир Темур” китобида олим аниқ далилларга таяниб, уларнинг шарҳида ҳалол, ростгўй позицияда бўлишга интилади ва шу туфайли унинг битикларида тарих ҳақиқати ҳаёт ҳақиқати билан уйғунлашиб кетган. Тўғри, асарнинг “Соҳибқирон Амир Темур”, “Туркистоннинг бирлашиши” деб номланган дастлабки бобларида келтирилган тафсилотлар бугунги маълумотли ўқувчи учун янгилик бермаслиги мумкин, аммо муаллифнинг рағбат услуби, тарихий далилларни бадиий изоҳлар билан яна ҳам ёрқинлаштириши, Низомиддин Шомий “Зафарнома”си ва бошқа манбалардан шарҳларни айнан келтириши ўқувчига мароқли мутолаа тухфа этади. Бунда таржимонлар Иқбол Усмон ва Абдулла Муборакнинг вазифани муваффақиятли уйдалагани қўл келади (масъул муҳаррир тарих фанлари доктори, профессор Азамат Зиё). Умуман, китобнинг жамоатчиликка етказилиши ижобий ҳодиса сифатида баҳоланади, негаки, гарчи бу мавзуда хорижда кўплаб тадқиқотлар яратилган бўлса-да, уларнинг ҳаммасидан жамоатчилигимиз хабардор бўлавермайди.

Албатта, бир асарнинг маданий муомалага киритилиши қилинган ишларга кўзгу тutilгандек бўлади, ютуқлар қаторида муаммолар ҳам кўзга ташланиб қолади. Маълумки, темуршунослик соҳасида юртимизда анча ишлар қилинди, кўплаб масалаларга ойдинлик киритилди. Бироқ ҳали бажарилиши лозим бўлган юмушлар ҳам етарли. Бу ҳолни турк қардошимизнинг нашр этилган китоби мутолааси давомида яна бир марта ҳис этдик. Негаки, мухташам тарихда ҳеч бир унсурни фаромуш қилиш мумкин эмас, чунки ҳамма нуқталар жойида бўлса, асар мукамал саналади, билъакс, иштибоҳлар, мунозаралар кўпаяверади. Бу ҳол эса тарихий далилни яхлитлигича ва бутун бўй-басти билан тасаввур қилишда муҳим омилдир. Шундагина, бутун инсоният тарихи ҳаёт ҳақиқатига хизмат қилади. Айни маънода тадқиқот ва асарлардаги баъзи ҳолларни ҳақ йўлидаги уринишлар тарзида қабул қилса бўлади.

(Давоми 7-саҳифада)

Бугунги глоблалашув шиддати дунё тараққиётида ривожланётган давлатлар қаторидан ортда қолмаслик, замон талаби асосида дадил одимлаш борасида теран фикрлашни тақозо этмоқда. Буюк ва шонли ўтмишига эга халқимиз тарихига назар ташласак, юртимизда жуда кўп давлат арбоби мозий саҳифасидан жой олгани барчамизга маълум. Уларнинг фаолиятига назар ташлар эканмиз, халқ фаровонлиги, юрт равнақи йўлида бунёдкорлик ишларини амалга ошириб, халқ ҳурмати ва эътиборига сазовор бўлгани гувоҳи бўламиз. Бунга Амир Темур, Мирзо Улугбек, Бобур каби буюк давлат арбобларининг фаолияти мисол.

Буюк аждодларимиз одилона ва халқпарвар сиёсати, юксак маънавияти, интеллектуал салоҳияти билан нафақат диёримиз, балки дунё халқлари тинчлиги, осойишталиги, илм-фани цивилизациясига қўшган улкан ҳиссаси барчамизга ўрнақдир. Бугунги тезкор замонда инсонлар онгутафаккуридаги ўзгаришлар ҳар биримизни дунёда бўлаётган ўзгаришларга теран нигоҳ билан боқишга ундайди. Айниқса, бу жараён бугунги замон талабидан келиб чиққан ҳолда раҳбарларнинг зиммасига улкан масъулият юклайди. Хусусан, раҳбар кадрлар бошқарув салоҳиятини шакллантиришда маънавий-ахлоқий сифатлар, етакчилик фазилятларини намоён этиши, ўз ишига виждонан ёндашуви, ваколатларни тўлиқ ишга солиши, муҳим қарорлар қабул қилишда ўзига бўлган ишонччи ҳис этиши муҳим аҳамият касб этмоқда.

Бугунги кун раҳбарлари ўз атрофига соғлом фикрловчи, изланувчан, тадбиркор ва ишбилармон кишиларни жамлаган ҳолда, ўзини янгиликка интилувчан, кучли етакчи сифатида намоён этиши талаб этилади. Шу маънода, мамлакатимизда раҳбар кадрлар салоҳиятини ошириш ва жамоа билан ишлаш, бошқаларни илғор ғоялари ортидан эргаштира олиш қобилиятини шакллантириш учун маънавий-маърифий савиясини доимий юксалтириб боришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Айниқса, бугунги глоблалашув давр шиддати раҳбарлар олдига инновацион ғояларни илгари сурган ҳолда, янада шижоат билан ишлаш талабини қўймоқда. Зеро, бугунги раҳбар юксак салоҳияти ва маънавий-ахлоқий сифатлари, янги ёндашувлари билан барчага намуна бўлиш керак.

Раҳбарликка қўйиладиган энг асосий вазифа ўз халқи ва юртига сизидилдан хизмат қилиш ҳақиқий ватанпарварлик бурчи эканини англашдир. Шу билан бирга у бор билимини халқ фаровонлиги йўлида сафарбар этиб, ўзининг ташаббускорлик, фидойилик, инсонлар руҳиятини билиш, уларнинг ташвиши билан яшаш қобилиятини ҳам шакллантириши зарур.

Бу борада Президентимиз Шавкат Мирзиёев халқ билан мулоқот ва инсон манфаатларини уйғун кўрган ҳолда, “Инсон манфаатлари ҳамма нарсадан устун!” деган олижаноб ғояни бугунги кун раҳбарлари изчиллик билан ҳаётга татбиқ этиши

лозимлигини айтиб, бунинг учун қуйидагиларни устувор вазифа сифатида белгилаб берди.

Биринчи – фуқаролар билан очик

Қайд этиш жоизки, бу борада кузатилаётган муаммо, бу – кўпчилик раҳбарларнинг мураккаб масалаларни кабинетдан чиқмасдан, жойлардаги ишлар қандай аҳволда эканини чуқур ўрганмасдан ҳал этишга одатланиб қолгани билан боғлиқ. Зеро, раҳбар ходим оддий кишилар билан инсоний ва мўътадил муносабатда бўлиши лозим. Бундай муносабат одамларнинг раҳбарга эркин мурожаат қилишига олиб келади. Натижада, корхонада ортиқча муаммолар ва тушунмовчиликлар юзага келмайди, иш суръати ошади, жамоада ишчанлик муҳити барқарор бўлади.

Раҳбар ходимнинг манманлик ва кибри муносабати унинг маданиятсизлигини кўрсатади. Бу ҳол аввало, унинг ўзига, қолаверса, жамоага салбий таъсир кўрсатади. У мураккаб, баҳсли ва тортишувлар шароитида оқиллик ҳолатида бўлиши керак. Ақлга суяниш ортиқча хатти-ҳаракатлардан сақлайди. Ўзини тута билишида жамоага ўрнак бўлиши зарур. Акс ҳолда, ўзи-

нидек, энг муҳим вазифамиз – мамлакатимизда тинчлик ва фаровонликни мустаҳкамлаш, одамларни, халқимизни ҳаётдан рози қилишдан иборат. Бунинг учун эл-юртимиз, аввало, биз – раҳбарлар фаолиятдан рози бўлиши керак. Бунинг учун ҳар бир раҳбар ўз аравасини ўзи тортиши, ўз соҳасидаги ишларнинг аҳволи учун ўзи шахсан жавоб бериши керак. Шундагина жамиятимизда ўзгариш бўлади, ривожланиш бўлади. Зеро, улар қанчалик маъсулият ҳамда соф виждон билан ишласа мамлакат обод ва фаровон бўлишига ўзининг катта ҳиссасини қўшади.

Ҳар бир раҳбар ўзи учун мулоқотнинг этикавий тартибларини ўзлаштиради, шахсий фазилятлари ва тажрибалари билан бойитади, ундан манфаат ҳамда эҳтиёжлари доирасида фойдаланади. Муҳими ўзини ўзи баҳолай олиши, ташқаридан кузатиши, хатти-ҳаракатларини мунтазам равишда таҳлил қилиши, танқидий баҳо бериш салоҳиятига эга бўлиши лозим.

ДАВЛАТ ВА ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИНИНГ ҲАР БИР БОСҚИЧИ БОШҚАРУВ ТИЗИМИГА БОҒЛИҚ

мулоқотни йўлга қўйишнинг янги самарали усул ва механизмларини татбиқ қилиш, жумладан, барча даражадаги раҳбарларнинг аҳоли олдида ҳисобот бериш тизимини жорий этиш.

Иккинчи – Ўзбекистон Республи-

ни тута олмаслиги жамоада ноқулай кайфиятни келтириб чиқаради ва обрўсига зиён етказиши. Зеро, бу маънавий-ахлоқий сифатлар раҳбар ходим томонидан тажриба воситасида изчил ўзлаштирилиб борилиши керак. Шу билан бирга, уақл-и-

Ўзига баҳо бера олиш қобилияти шахснинг ички интизомини мустаҳкамлайди, мақсад-муддаолари мантикийлигини белгилайди, мулоқот мақомини оширади, зиддиятларни бартараф қилади, ихтилофларнинг олдини олади, мураккаб вазиятлар ечимини топади, суҳбат мавзусини ижобий ўзгартиришга эришади. Натижада салбий эмоциялар қаршилигини тўсувчи соғлом руҳий муносабат қарор топади. Мазкур этикавий нормаларга амал қилиш, унинг талаблари ахлоққа нисбатан нисбий кўриниш касб қилсада, профессионал хизмат доирасида мувафакқиятга эришиш гарови бўлиб хизмат қилади.

Хулоса қилиб айтганда, давлат ва жамият тараққиётининг босқичлари бошқарув тизимида фаолият юритаётган ҳар бир раҳбар олдида маълум талабларни қўяди. Зеро, бу талабларга риоя этмаслик мувафакқиятсизликка, белгиланган мақсад йўлида амалга оширилаётган ишларнинг самарасиз бўлишига замин яратишини теран англашимиз лозим.

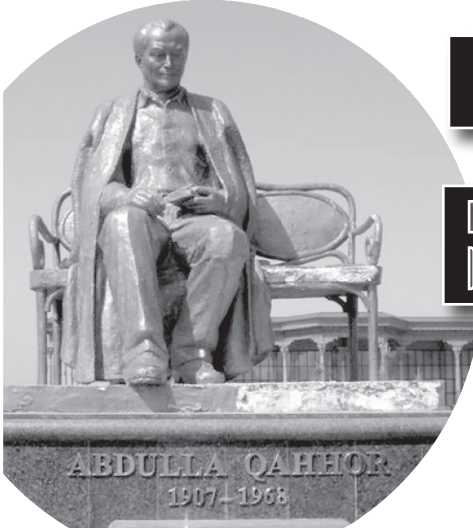
Баҳром ЎРОҚОВ,
Республика Маънавият ва
маърифат маркази бошқарма
бошлиғи

Энг муҳим вазифамиз – мамлакатимизда тинчлик ва фаровонликни мустаҳкамлаш, одамларни, халқимизни ҳаётдан рози қилишдан иборат. Бунинг учун эл-юртимиз, аввало, биз – раҳбарлар фаолиятдан рози бўлиши керак. Бунинг учун ҳар бир раҳбар ўз аравасини ўзи тортиши, ўз соҳасидаги ишларнинг аҳволи учун ўзи шахсан жавоб бериши керак. Шундагина жамиятимизда ўзгариш бўлади, ривожланиш бўлади.

каси Президентининг Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳридаги, ҳар бир туман ва шаҳардаги Халқ қабулхоналари, Виртуал қабулхоналари фаолиятини самарали ташкил этишни таъминлаш раҳбар ходимлар учун янги замонавий талаб ҳисобланади.

дрокли, мустаҳкамирадали, иймони бутун, ориятли бўлиш талаб этилади. Бугунги кун раҳбаримамлакатда амалга оширилаётган ислохотларнинг ўғри англаб, замонталабидан келиб чиқиб ташаббускор бўлиши шарт.

Давлатимиз раҳбаритаъкидлага-

(Боши 1-саҳифада)

Вазир ва ҳокимларга БЕГОНА МАНЗИЛЛАР

навият ва маърифат масканлари-ку! Нега уларни кўриб, кўрмаганликка, билиб билмаганликка оламиз? Бундан кимга фойда-ю, кимга зарар? Ёки улар “маданий мерос”нинг колипига сиғмайдими? Балки уй-музейларини маданий мерос рўйхатига кириштириш учун ҳукумат қарори керакдир? Балки “оғриманган бошимни оғритиб нима қиламан” деган жанобларга уй-музейи тарихнинг бир парчаси, қадрият, маънавият ва маърифат ўчоғи, илмий маскан эканлигини, ёшларимизни ўз халқининг машҳур кишилари ҳаёти ва эл-юрт равнақи йўлидаги олижаноб ишлари билан яқиндан таништиришда, тарихимиз ва қадриятларимизнинг маълум бир қирраларини ёдга солиб тургувчи қутлуғ даргоҳлигини ётиғи билан тушинтирмак керакдир.

Ўзбек миллий мусика санъати алломаси, академик Юнус Ражабий билан буюк адиб Абдулла Қаҳҳор уй-музейлари шаҳарнинг қоқ белида ёнма-ён жойлашган. Бу икки қадрдон дўстнинг бири миллий мусикамиз санъати, бири миллий ҳикоячилигимиз довуғини дунёга дoston қилган улуғ инсонлар. Уларнинг музейларидаги кишини хайратга солувчи ашёлар воситасида босиб ўтган ҳаёт йўллари, яратган бетакрор асарлари ҳақида марокли ҳикоялар тинглаш ёшларимизнинг миллий мусикамиз ва адабиётимизга бўлган қизиқиш ва меҳрини оширишга, кенг дунёқарашли бўлишларига хизмат қилмайдими?! Ўзининг ўтмишига, адабиёт ва санъатига ҳурмат ва муҳаббат билан қарашга ундамайдими?!

Абдулла Қаҳҳор уй-музейи ҳақида гап кетганда энг аввало шунини айтиш керакки, адибнинг рафиқаси – таниқли таржимон Кибриё Қаҳҳорова (адиб вафотидан кейин) аёл боши билан елиб-югуриб, бошини юз бир эшикка уриб, не-не машаққатлар билан уни ўттиз беш йил муқаддам музейга айлантирган экан. Бўлмаса, Абдулла Қаҳҳор уй-музейи қайда эди? Яхшиямки, бу музейнинг тиниб-тинчимас, фидойи ва жонкуяр директори Санобархон Матлубова бор эканки, унинг ва қаҳҳоршунослару мухлисларнинг ташаббуслари-ю, саъй-ҳаракатлари билан Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон миллий кутубхонаси, Ўзбекистон ёзувчилар уюшмаси, Жиззах давлат педагогика университети, Тошкент шаҳридаги Турон кутубхонаси билан Абдулла Қаҳҳор номли маҳаллада, шунингдек, унинг ўзи яшаган қутлуғ хонадонда ёзувчи ва шоирлар, адабиётшунос олимлару жамоатчилик вакиллари иштирокида ўтган йили адиб таваллудининг 115 йиллигига бағишланган маънавий-маърифий,

адабий-илмий тадбирлар ўтказилиб, Қаҳҳор умри боқий асарлари билан милёнлаб китобхонларнинг қалбида яшаб келаётгани, ҳикоялари, кисса ва романлари, сахна асарлари-ю, мақолалари ижод аҳли учун бундан кейин ҳам ибратли мактаб бўлиб қолиши, ёшларни меҳнатсевар, ҳаққўй, адолатпарвар, адабиётга меҳр-муҳаббатли қилиб камол топдиришда алоҳида ўрин тутиши фахру ифтихор ила бот-бот эътироф этилди. Бу адолатпарвар ёзувчи – Абдулла Қаҳҳор ҳамиша биз билан эканлигини, замон нафаси уфуриб турган қатор-қатор асарлари севиб ўқиётганлигини англамайдими?!

Маълумки, ҳар бир уй-музейида илмий ходим бор. Улар бекорчи эмас, албатта. Ишлари бошларидан ошиб-тошиб ётганлигини ҳам кўрдим. Бироқ, бола йиғламаса... деганларидек, мен кейинги йилларда республика газеталарида уй-музейлари илмий ходимларининг (тақдир такозоси билан кўрмай қолган бўлсам узр) у ёки бу муаммога бағишланган мақоласини ўқиганим йўқ. Ваҳоланки, уй-музейи ва унинг архивидаги хазинани илмий ходимдан яхши билладиган киши бўлмаса керак. Илмий тадқиқот институтлари ва олий ўқув юртиларидан келганлар эса ишим бит-гунча, эшагим сувдан ўтгунча қабелида иш битириб кетавердилар. Аммо, кўзга кўришиб турган янгилик ёки муаммо ҳақида уй-музейи илмий ходими билан ҳамкорликда мақола ёзиб, матбуотда эълон қилишни ҳаёлларига ҳам келтирмайдилар.

Ҳайронман, уй-музейи архиви материалларидан самарали фойдаланган ўша тадқиқотчиларнинг хорижда қайси бир илмий журналда (диссертация шартини учун) чиққан мақоласидан бизга нечоғлик фойда? Хабарга ўхшаган ўша илмий (илмий дейишга арзиса) мақоланинг фанимиз равнақиға ёки бирон бир соҳа ишлаб-чиқаришининг ўсишига аҳамияти бормикан? Бўлса, нега унинг илм-фандаги ёки ишлаб чиқаришдаги самараси хусусида лом-мим демаямиз? Тадқиқотчи ўша илмий мақоласига сарфлайдиган пулини ўзида қолдириб, илмий ижод маҳсулини ўзимиздаги соҳа журналларида эълон қилгани маъқул эмасми? Умуман, диссертация ҳимояси учун хорижий илмий нашрларда мақола эълон қилишда бугунги кун нуқтаи назаридан ёндашадиган вақт келмайдими? Ахир, иктисодиёт, техника, тиббиёт, тарих, қишлоқ хўжалиги ва бошқа соҳалар бўйича ёқланган неча юзлаб диссертациялар хориж учун эмас, бизнинг ўзимизга, давлатимиз равнақиға керак-ку! Кераклигини астойдил ҳис этган Ўзбекистон Фан-

лар академиясининг Ўзбек тили, адабиёти ва фольклор институти илмий ходими, филология фанлари доктори Мархабо Қўчқорова, филология фанлари номзоди, доцент Отабек Жўрабоев билан ҳамкорликда “Абдулла Қаҳҳор дастхат қўлёзмалари асосида асарларининг илмий-қийсий матнларини тайёрлаш ва нашрга ҳозирлаш” мавзусидаги фундаментал тадқиқот гранти доирасида илк бора адибнинг уч жилдлик илмий-академик нашрини (2015-2017 йиллар) китобхонларимизга тақдим этганликларидан қувонмай бўладими? Бу хайрли ишда уй-музейи илмий ходимлари ҳам иштирок этганида нур устига аъло нур бўларди. Тўғри, гап бу ҳақда эмас. Бу алоҳида мавзу. Бироқ, уй-музейлари илмий ходимлари фаолиятини аниқ мақсадга йўналтириш, бунинг учун уларнинг шарт-шароитларини яхшилаш ва моддий манфаатдорлигини илмий муассасалар тадқиқотчилари даражасига тенглаштириш масаласи ҳам борки, унинг ҳал этилиши илм-фан, адабиёт ва санъат, маънавият ва маърифат ривожини учун қониқ фойда бўлмайдими? Иккинчидан, уй-музейи атрофида мактаб, олий ўқув юрти ва қатор-қатор ташкилотлар бўлса-да, уларнинг раҳбарлари “Олдиндан оқар сувнинг қадри йўқ” нақлига амал қилибми, ишқилиб, ёнларидаги ана шу бебаҳо хазинадан баҳраманд бўлиб, билимларини бойитишни унутиб қўйганга ўхшайдилар. Бу борада туман ҳокимлиги ва унинг маънавият ва маърифат бўлими бошқоқ бўлса, хайрли бўлур эди. Яна бир муҳим масала. Уй-музейлари (айниқса, экскурсия ўтвчилар) ходимларининг малакасини (билимдонлигини) мунтазам ошириб бориш жудаям зарур. Агар, экскурсовод ўтлаб кетса (шунақаси ҳам бор) билимимиз, у бугун бўлмаса, эртага уялтириб қўйиши ҳеч гап эмас. Шунингдек, уй-музейларидаги иш ўринлари сони ҳам нари-бериси билан ўттиз-ўттиз беш йилдан буён ўзгармаган кўринади. Иш кўлами ва талаб тобора ортиб бораётган бир пайтда ходимлар сони ҳам шунга мувофиқ бўлса, ишнинг сифат ва самараси ортмай қолмайди. Яна бир масала, уй-музейларига саёҳат бепул қилиб қўйилган. Демак, бу уни молиявий жиҳатдан қўллаб-қувватлашни тақозо этади. Буларнинг бари уй-музейларининг бундан буён ҳам маънавий-маърифий ҳаётимизда фаол иштирок этишлари, изланишларни изчил олиб бориб, музейни янада бойитишларида янги-янги имкониятлар эшикларини очиб бериши шубҳасиз. Бу эса уй-музейларининг ташқи дунё билан илмий-ижодий ҳамкорлик ришталарини боғлашларида ҳам асқотади деган умиддамыз.

Энг муҳими, маънавият ва маърифат ҳар биримиз учун сув ва ҳаводек зарурлигини, ҳаётимизда тутган ўрни беқиёс эканлигини теран англаган инсон борки, уй-музейига кучоқ очишдан, унинг серкирра фаолиятини янада юксалтириш йўлидаги савоб ишдан ўзини четга тортмаслигига астойдил ишонгимиз келади.

Нуриддин ОЧИЛОВ

Олий Мажлис ҳузуридаги жамоат фонди
2023 йилда ННТ ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари ўртасида
муҳим ижтимоий аҳамиятга молик лойиҳаларни амалга оширишга давлат ижтимоий
бююртмаларини тақдим этиш учун танлов

ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

№	Давлат органлари фаолиятининг устувор йўналишлари, давлат ижтимоий буюртмасининг мақсад ва вазифалари	Буюртмачи давлат органи	Ажратилган маблағ млн сўм
1.	<p>Устувор йўналиш: Аҳоли, айниқса, ёш авлоднинг маънавий-интеллектуал салоҳияти, онгу тафаккури ва дунёқарашини юксалтириш, баркамол шахсни тарбиялашда китобхонлик маданиятини ошириш.</p> <p>Мақсад: Болалар ва ўсмирлар адабиётини ривожлантириш, ўқувчи-ёшлар ўртасида китобхонлик даражасини янада ошириш, уларни ушбу йўналишдаги ўзбек ва жаҳон адабиётининг энг яхши намуналари билан яқиндан таништириш, шунингдек, адабиётларни нашр этишга тайёрлаш, электрон шаклини ахборот-кутубхона муассасаларига тақдим этиш. Республика миқёсида “Китобсевар миллат” ойлукларини ўтказиш.</p> <p>Вазифалар: Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар, Тошкент шаҳрида ҳамда ахборот-кутубхона марказларида тасдиқланган режа-жадвал асосида 200 дан ортиқ манзилда “Китобсевар миллат” ойлукларини ўтказиш. Болалар ва ўсмирлар учун мўлжалланган 10 номдан кам бўлмаган китобларни нашрга тайёрлаш, шунингдек, ўзбек адабиётининг энг яхши намуналарини ҳамда муаллифлик ҳуқуқлари бутун-жаҳон маданий меросига айланган жаҳон адабиётининг сара намуналарини ёшлар ўртасида тарғиб қилиш. Танланган ўзбек адабиёти намуналари сўнгги 5 йил давомида яратилган ва шу кунга қадар нашр этилмаган бўлиши, ўқувчиларнинг ёш тоифалари инobatта олинishi лозим. Мутолаа маданиятини янада ривожлантириш бўйича фаолият олиб бораётган, шунингдек, ушбу йўналишдаги контентларни тайёрлаш ва ёритишда фаол иштирок этган ЭОАВ ҳамда блогерларни моддий рағбатлантиришга қаратилган танлов ўтказиш.</p>	Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги АОКА	1 300,0
2.	<p>Устувор йўналиш: Аҳолини тоза ва сифатли ичимлик сув билан таъминлаш, фуқаролар учун муносиб турмуш шароитларини яратиш.</p> <p>Мақсад: Худудларда сув ва санитария хизматларининг камрови, сифати ҳамда самардорлигини ошириш. ННТларни сув секторини ривожлантиришда иштирок этишга имкон бериш ҳамда аҳолига хизмат кўрсатиш сифатини яхшилаш имкониятларини мустаҳкамлаш.</p> <p>Вазифалар: Ижтимоий буюртма асосида Андижон вилоятининг Избоскан туманидаги “Ифтихор” МФЙда ичимлик сув таъминоти тизимини яхшилаш учун 1 та сув иншоотини қуриш ва 10,6 км янги сув тармоқларини тортиш. Сурхондарё вилояти Денов туманидаги “Оқтом” МФЙда ичимлик сув таъминоти тизимини яхшилаш учун 1 та сув иншоотини қуриш ва 5,1 км янги сув тармоқларини тортиш.</p>	Қурилиш ва уй-жой коммунал хўжалиги вазирлиги	4 200,0
3.	<p>Устувор йўналиш: Амалга оширилаётган туб ислохотларнинг асл мазмуни ва моҳияти ҳақида ҳолис хабарларни аҳолининг барча қатламларига ҳамда дунё ҳамжамиятига сифатли етказиш.</p> <p>Мақсад: Мамлакатимизда амалга оширилаётган кенг миқёсли ислохотларни, жамиятимизда кечаётган ижтимоий-сиёсий ва социал-иқтисодий ўзгаришлар ва янгиланишларни тезкор ёритиш.</p> <p>Вазифалар: 70 нафар журналистнинг ўқувини ташкил қилиш, уларни профессионал кадр сифатида малакасини ошириш, ҳолис ва тўғри ахборотларни тарқатишга кўмаклашиш. “Замонамиз қаҳрамонлари” мақолалар танловини ўтказиш. Манипулятив усуллар, фейкларни аниқлаш, медиа саводхонлик, тўғри ва нотўғри маълумотларни фарқлашга оид туркум 10 донa видеоролик тайёрлаш. Миллий агентликнинг 20 нафар мухбир ва фотомухбирлари учун хорижий экспертлар иштирокида ўқувларни ташкил этиш. Жамиятимизда кечаётган ижтимоий-сиёсий ва социал-иқтисодий ўзгаришлар ва янгиланишлар бўйича 100 дан ортиқ мақолаларни 9 тилда жаҳон ҳамжамиятига етказиш.</p>	Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги	700,0
4.	<p>Устувор йўналиш: Сепаратизм ва мутаассиблик ғоялари таъсирига тушиб қолган шахсларни, айниқса, ёшлар ва хотин-қизларни соғлом ҳаётга қайтариш.</p> <p>Мақсад: Жамиятда тинчлик ва тотувлик ҳамда ижтимоий-маънавий муҳит барқарорлигини янада мустаҳкамлаш борасида маърифий-тарбиявий ишларни ахборот коммуникация технология имкониятларидан кенг фойдаланган ҳолда амалга ошириш. Миллатлараро ҳамда конфессиялараро тотувликни таъминлашда ННТлар билан ҳамкорлик қилиш.</p> <p>Вазифалар: Фаол миссионерлик ҳолатлари кузатилаётган худудларда видеоролик, тақдимот ва буклетлар кўринишдаги маълумотларни интернет ва ижтимоий тармоқларда, шу жумладан машхур маҳаллий вайнерлар ва блогерлар каналларида тарқатиш. Шунингдек, фаол миссионерлик кузатилаётган жойларда намойиш қилиш орқали тарғибот-ташвиқот ишларини жадаллаштириш. Миссионерлик ва прозелитизмнинг мамлакатимизда тақиқлангани ва унинг салбий оқибатлари ҳақида 12 та 5-10 минутлик видеоролик ва 100 та видео материал, маърифий-тарбиявий ишлар бўйича 15 та учрашув ҳамда 35 та тарғибот тадбирини ташкил этиш.</p>	Дин ишлари бўйича қўмита	1 500,0
5.	<p>Устувор йўналиш: Алоҳида таълим эҳтиёжлари бўлган ўқувчиларини касб-хунарга ўргатиш, уларнинг кизиқиш ва қобилиятларидан келиб чиққан ҳолда келажакда эгаллайдиган касблари бўйича меҳнат фаолияти билан шуғулланишлари учун кенг шарт-шароитлар яратиш.</p> <p>Мақсад: Ихтисослаштирилган мактаб-интернатларида илғор миллий ва хорижий тажрибалар асосида касбга ўргатишнинг замонавий усулларида самарали фойдаланиш орқали ўқувчиларда касб турлари бўйича меҳнат малакаларини шакллантириш. Мактаб интернатининг касбга йўналтириш хонасини моддий техника билан жиҳозлаш. Алоҳида таълим эҳтиёжлари бўлган болалар билан шуғулланувчи педагог ходимларига технология фани дарслигидаги ўқув мавзулар юзасидан методик қўлланма ишлаб чиқиш.</p> <p>Вазифалар: Тошкент шаҳар, Яшнобод туманидаги 103-сонли мактаб-интернатининг касбхонасини моддий базасини мустаҳкамлаш. Мактаб интернатидаги 283 та тарбияланувчиларга, 93 та меҳрибонлик уйлари тарбияланувчиларига 11 та касб йўналиши бўйича кўникма беришга шароит яратиш. Ўғил болаларни касбга тайёрлаш мақсадида касб хонаси учун 71 донa дастгоҳ ва асбоб ускуналар, қиз болаларни касб хонаси учун 35 донa касбга ўргатиш жиҳозлари билан таъминлаш. Касбга тайёрловчи педагог ходимларга технология фани дарслигининг ўқув мавзулар юзасидан методик қўлланма ишлаб чиқиш.</p>	Мактабгача ва мактаб таълими вазирлиги	500,0
6.	<p>Устувор йўналиш: Ногиронлиги бўлган шахслар ҳуқуқларининг кафолатларини мустаҳкамлаш, жамият ҳаётининг барча соҳаларида иштирок этишлари учун зарур шарт-шароитлар яратиш.</p> <p>Мақсад: Шофиркон туманидаги 360 нафар кўзи ожиз фуқаронинг ижтимоий, иқтисодий аҳолини яхшилаш. Уларнинг бандлигини таъминлаш. Кўзи ожизлар учун ишлаш ва маданий ҳордиқ чиқариши учун қулай шарт-шароитлар яратиш, маънавий ва ҳуқуқий онгини такомиллаштириш.</p> <p>Вазифалар: Кўзи ожизлар жамиятига қарашли ер майдон (0,21 га) 15х30 ҳажмида жойлашган авария ҳолатидаги ишлаб чиқариш цехини қайтадан қуриш, жиҳозлаш ва иш фаолияти учун тайёр ҳолатга келтириш. 100 нафар янги иш ўрни яратиш орқали кўзи ожиз шахсларни ижтимоий-иқтисодий аҳолини яхшилаш. Асосий бино билан бир қаторда тайёрланган маҳсулотлар савдосини йўлга қўйиш учун 1 та савдо дўкони қуриш, аҳоли ва ишчиларни маданий ҳордиқ чиқариши учун шароит яратиш мақсадида 1 та кутубхона ва 1 та маданий марказ қуриш, жиҳозлаш.</p>	Бухоро вилоят ҳокимлиги	1 400,0
7.	<p>Устувор йўналиш: Марказлашган ичимлик суви таъминотини яхшилаш, ичимлик суви етиб бормаган худудларни тоза ичимлик суви билан таъминлаш ҳамда аҳоли учун муносиб турмуш шароитларини яратиш.</p> <p>Мақсад: Самарқанд вилояти Нарпай тумани “Муқимий” МФЙ худудида истиқомат қилувчи аҳолини тўлиқ марказлашган ичимлик суви билан таъминлаш. Тоза ичимлик сувидан фойдаланиш маданиятини аҳоли ўртасида тарғиб қилиш.</p> <p>Вазифалар: Нарпай тумани “Муқимий” МФЙда истиқомат қилувчи 3 451 нафар аҳолини, 60-мактаб ва 9-мактабгача таълим ташкилотини ичимлик суви билан таъминлаш, 19 км янги сув тармоқларини ётқизиш, мавжуд сув иншоотига 2 донa 150 м3 лик резервуар (ховуз) қуриш, 1 донa трансформатор ўрнатиш, 1 донa хлорлаш ускунаси қуриш.</p>	Самарқанд вилоят ҳокимлиги	4 500,0
8.	<p>Устувор йўналиш: Хотин – қизлар орасида касалликларнинг олдини олиш, жисмоний фаоллик даражасини ошириш. “Репродуктив саломатлик маркази”ни ташкил этиш.</p> <p>Мақсад: Туғиш ёшидаги аёлларни соғломлаштириш, генитал касалликлар белгиларини барвақт аниқлаш ҳамда ўсмир қизларни ва бола туғиш ёшидаги аёлларнинг экстрагенитал касалликларини даволаш. Ҳомиладор аёлларга ва қизларга тиббий хизмат кўрсатиш сифатини ошириш.</p> <p>Вазифалар: Қўқон шаҳар туғруқ комплексида “Репродуктив саломатлик маркази”ни ташкил этиш. 2 000 нафар ўсмир қизлар учун бепул маслаҳат ташкил этиш. Марказни 3D, 4D ва УЗИ аппарати жами 2 донa аппарат билан жиҳозлаш. 2 000 нафар ўсмир қизни ва 500 нафар ҳомиладор аёлни кўриқдан ўтказиш. Қўқон шаҳридаги 2 та 8 ва 3-сонли оилавий поликлиникаларни аҳолига хизмат кўрсатиши учун қулайлик яратиш мақсадида замонавий 1 тадан УЗИ аппарати билан жиҳозлаш. Қизларнинг соғлом ҳаёт кечиришларини йўлга қўйиш, соғлом турмуш тарзини тарғиб этиш бўйича 1 та видео ролик тайёрлаш. ОАВларда ёритиш. Қўқон шаҳар туғруқ комплексида янги туғилган чақалоқлар ўртасида ўлим сонини камайтириш мақсадида 2 донa СИПАП аппаратини олиш.</p>	Фарғона вилоят Қўқон шаҳар ҳокимлиги	1 400,0

9.	Устувор йўналиш: Маҳаллада тадбиркорликни ривожлантириш, аҳоли бандлигини таъминлаш ва камбағалликни қисқартириш, узок кишлоқ хуудларида ишсизликни камайтириш. Мақсад: Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятларда ташкил этилган 14 та Маҳаллий ривожланиш марказларда (МРМ) фаолият юритаётган тренерлар фаолиятини қўллаб-қувватлаш. Аҳолини янада кўпроқ қисмини касбий кўникмаларга ўргатиш, касбларга қайта тайёрлаш тизимини кучайтириш. Ташкил этилган МРМлар фаолияти мониторингини амалга ошириш. Вазифалар: Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятларда ташкил этилган 14 та МРМлар фаолияти мониторингини амалга ошириш. Мониторинг жараёнида ўқитилганлар сони ва уларни ўқишдан кейинги жараёнда бандлиги таъминланганлик ҳолатини таҳлил қилиш. Таҳлиллар асосида маълумотнома тайёрлаш. Маҳаллий ривожланиш марказларда фаолият юритаётган 138 нафар устоз ва 70 нафар тренер гуруҳлари фаолиятини қўллаб-қувватлаш. Ўқув жараёнларини олиб бориш мақсадида тузилган ўқув модулларини талаб даражаси ҳолатини ўрганиш. МРМларни касбга тайёрлаш, қайта касбга ўқитишда моддий - техника базасини тўлиқ эканлик ҳолатини ўрганиш ва шароит яратиш. 10 000 нафар аҳолини талабгор касбларга ўқитиш ҳамда қайта касбга тайёрлаш.	Камбағалликни қисқартириш ва бандлик вазирлиги	2 000
10.	Устувор йўналиш: Нодавлат нотижорат ташкилотларнинг фаолиятини ривожлантириш, уларнинг давлат органлари ва ташкилотлари билан ўзаро ҳамкорлигини ташкил қилишга қўмаклашиш. Мақсад: Нодавлат нотижорат ташкилотлари ва давлат ташкилотлари ўртасидаги ижтимоий шериклик муносабатларини ривожлантириш, соҳадаги камчиликларни аниқлаш ва бартараф этиш бўйича таклифлар ишлаб чиқиш. Ижтимоий шериклик соҳасини тартибга солувчи қонунчилик ҳужжатларидаги мавжуд бўшлиқларни тўлдириш ва уларни тизимли равишда амалиётга татбиқ этиш бўйича экспертларнинг фикр-мулоҳозалари ва таклифларини муҳокама қилиш. Вазифалар: Республиканинг барча хуудларида ижтимоий шериклик соҳасини ривожлантириш, соҳага оид қонун ҳужжатларидаги бўшлиқларни тўлдириш, ННТлар ва давлат органлари ўртасида мулоқотлар ўрнатиш борасида семинар тренинглар ташкил этиш. Семинарлар давомида 200 та нодавлат нотижорат ташкилотлари вакиллари танлаб олиш, улар иштирокида амалий ўқув-семинар ўтказиш, эркин “мулоқот майдончаси”ни ташкил қилиш. Нодавлат нотижорат ташкилотлари фаолиятига оид бўлган қонунчилик ҳужжатларининг талаблари бўйича уларнинг малакасини ошириш, ташкилотлар раҳбар ва ходимларининг ҳуқуқий маданиятини оширишга қаратилган интерактив шаклдаги тренинглар ташкил этиш. Соҳадаги тизимли муаммо ва камчиликларни муҳокама қилиш, ўтказилган тадбирлар натижаси бўйича қонунчиликни такомиллаштиришга қаратилган таклифлар ишлаб чиқиш. Нодавлат нотижорат ташкилотлари фаолиятида фойдаланиши учун қонунчилик ҳужжатларига асосланган тарқатма материаллар чоп этиш.	Адлия вазирлиги	500,0
Жами 10 та давлат ижтимоий буюртмаси			18 000,0

Ижтимоий аҳамиятга молик бўлган лойиҳани амалга оширишда давлат ижтимоий буюртмасининг шартлари:

- ижрочи-ташкilot белгиланган тартибда ННТ сифатида рўйхатдан ўтган бўлиши зарур;
  - давлат ижтимоий буюртмасини бажариш доирасида амалга оширадиган фаолиятнинг ижрочи-ташкilotнинг уставидаги вазифаларга мувофиқлик келиши;
  - ижрочи-ташкilotда лойиҳани амалга ошириш учун зарур бўлган кадрлар ва техник имкониятнинг мавжудлиги;
  - ижрочи-ташкilotда ижтимоий аҳамиятга молик лойиҳалар ва дастурларни муваффақиятли амалга ошириш борасидаги тажрибанинг мавжудлиги;
  - лойиҳани амалга ошириш ҳақидаги шартномани сифатли ва ўз вақтида бажариш, уни амалга ошириш вақтида ажратилган маблағлардан мақсадли фойдаланишни, очиклик ва ошкораликни таъминлаш, амалдаги қонун ҳужжатларига тўлиқ риоя этиш.
- Давлат ижтимоий буюртмаси берилиши учун қуйидаги ҳужжатлар тақдим этилиши зарур:
- Ариза тақдим этаётган ННТ ва фуқаролик жамияти бошқа институтининг раҳбари имзоси ва муҳр билан тасдиқланган кузатув хати;
- www.fondngo.uz сайтида жойлаштирилган шаклда тўлдирилган давлат ижтимоий буюртмаси лойиҳаси учун ариза;

Охирги ўзгартиш ва қўшимчалар билан давлат рўйхатидан ўтган ННТ ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтларининг Устави (Низоми) нусхаси;

Ташкilotнинг давлат рўйхатидан ўтганлигини тасдиқловчи гувоҳнома нусхаси;

Агар лойиҳани амалга ошириш лицензияланадиган фаолиятни талаб қилса, унда лицензиянинг нусхаси тақдим этилади.

Ҳужжатлар 2023 йил 15 майдан 15 июнгача қабул қилинади. Тақдим этилган муҳим ижтимоий аҳамиятга молик лойиҳалар Жамоат фонди маблағларини бошқариш бўйича Парламент комиссияси томонидан кўриб чиқилади ва натижалари эълон қилинади.

Ҳужжатлар “Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳузуридаги ННТ ва фуқаролик жамияти бошқа институтларини қўллаб-қувватлаш Жамоат фонди” номига “Ўзбекистон почтаси” орқали муҳрланган конвертда (А4 формат) қуйидаги манзил бўйича қабул қилинади: 100035, Тошкент шаҳри Бунёдкор кўчаси, 1-уй.

Ҳужжатларни тақдим этиш шартлари ва намуналари билан Олий Мажлис ҳузуридаги жамоат фондининг www.fondngo.uz расмий веб-сайтида танишиш мумкин. Маълумот учун телефонлар: (0-371) 239-26-76, 239-26-86.

Олий Мажлис ҳузуридаги жамоат фонди

“Аҳолининг ҳуқуқий онги ва мулоқот маданиятини юксалтириш ҳамда инсон ҳуқуқлари бўйича таълим соҳасида фуқаролик жамияти институтларини фаоллигини ошириш” мавзуида Давлат грантлари ажратиш учун 3-танловни

ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Танловга нодавлат нотижорат ташкilotлари, оммавий ахборот воситалари ва фуқаролик жамияти бошқа институтларининг қуйидаги мақсадларни назарда тутувчи ижтимоий аҳамиятга молик лойиҳалари қабул қилинади:

1. Гендер тенглик, хотин-қизларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишга, оилаларда соғлом муҳитни мустаҳкамлашга, оналик ва болаликни муҳофаза қилишга қаратилган лойиҳаларни қўллаб-қувватлаш;

2. Низоли вазиятлар, оилавий-маиший зўрлик ишлатиш ҳолатларини ва ўз жонига қасд қилишга мойил хулқ-атвори эрта бартараф этишда давлат органлари билан ўзаро ҳамкорликни шакллантириш;

3. Одам савдоси, ноқонуний меҳнат миграциясидан жабр кўрган аҳоли ўртасида тизимли профилактик тарғибот, ташвиқот ва реабилитация тадбирларини амалга ошириш;

4. Зўрлик ишлатишдан жабр кўрган шахсларни реабилитация қилиш, уларни ижтимоий ҳаётга мослаштириш;

5. Жамиятда инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ҳурмат қилиш маданиятини шакллантириш орқали мамлакатимизнинг халқаро нуфузини янада юксалтириш;

6. Аҳолига бепул кафолатланган тиббий хизмат кўрсатиш устидан жамоатчилик назоратининг самарали механизмларини жорий этиш;

7. Инсон ҳуқуқ ва эркинликларига амал қилинишини, ҳар бир шахснинг кадр-қимматини эъзозлаш ҳақидаги тафсилотларни ОАВ ва ижтимоий тармоқларда ёритиш;

8. Инсон ҳуқуқлари бўйича таълим соҳасида фуқаролик жамияти институтларини фаоллигини ошириш.

Давлат гранти ажратиш учун қуйидаги ҳужжатлар тақдим этилади:

1. Ташкilot раҳбари томонидан имзоланган ва муҳр билан тасдиқланган кузатув хати;

2. Олий Мажлис ҳузуридаги жамоат фондининг www.fondngo.uz расмий веб сайти ва https://t.me/GROUP_JAMOAT_FONDI телеграм каналида жойлаштирилган ва янги юкланган шаклда тўлдирилган давлат гранти лойиҳаси учун ариза;

3. Охирги ўзгартириш ва қўшимчалар билан давлат рўйхатидан ўтган ННТлар ва фуқаролик жамияти бошқа институтларининг Устави (Низоми) нусхаси;

4. Ташкilotнинг давлат рўйхатидан ўтганлиги тўғрисидаги гувоҳнома нусхаси;

5. Агар лойиҳани амалга ошириш лицензияланадиган фаолиятни талаб қилса, унда лицензиянинг нусхаси;

6. Ташкilotнинг солиқ қарзи мавжуд эмаслиги тўғрисида маълумотнома;

7. Манфаатдор давлат ва жамоат ташкilotларининг тавсия ҳамда қўллаб-қувватлаш хатлари.

Битта лойиҳа учун ажратиладиган грант миқдори – 100 миллион сўмгача.

Ҳужжатлар 2023 йил 15 майдан 15 июнгача қабул қилинади.

Ҳужжатлар Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳузуридаги ННТларни ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтларини қўллаб-қувватлаш жамоат фонди номига “Ўзбекистон почтаси” орқали юбориладиган муҳрланган конвертларда (А4 форматда) қуйидаги манзил бўйича қабул қилинади: 100035, Тошкент шаҳри, Бунёдкор кўчаси, 1-уй.

Ҳужжатларни тақдим этиш шартлари ва намуналари билан Олий Мажлис ҳузуридаги жамоат фондининг www.fondngo.uz расмий веб сайтида танишиш мумкин.

Маълумот учун телефонлар: (71) 239-26-76, (71) 239-26-86.

Бошқа ҳар қандай иллат каби, ОИТС ҳам эътиборсизликдан келиб чиқади ва бугунги кунда бутун дунё халқларини ташвишга солмоқда. Бу иллат, инсоннинг ақлига ҳам, наслига ҳам, диний эътиқодига ҳам, обрўи ва оиласига ҳам, жамиятга ҳам барабарига тажовуз қилмоқда.

ОИВ оқибатида келиб чиққан касаллик бугунги кунда барча мамлакатлар учун жиддий муаммога айланди. Унинг таъсири нафақат соғлиқни сақлаш тизимида, фуқароларнинг саломатлигига, балки мамлакатнинг иқтисодий ва миллий хавфсизлигига жиддий хавф туғдиromoқда. У аҳолининг меҳнатга қобилиятли қисмига зарар етказиши, ОИВ касаллигига чалинганларни ижтимоий ҳимоя қилиш мажбурияти юзага келиши ва унга кетадиган сарф-харажатларнинг катталиги, шунингдек, мамлакатнинг демографик ҳолатига таъсир қилиши билан иқтисодий тараққиётга хавф туғдириб, ушбу касалликка чалинганларнинг камситишларга учраши мумкинлиги туфайли ва аҳолининг соғлом, беҳавотир турмуш кечиришига хавф туғдириши орқали миллий тараққиёт ва барқарорликка ҳам салбий таъсир кўрсатади.

Маълумки, бутун дунёда бўлгани каби, Ўзбекистонда ҳам ушбу касалликка қарши курашни кучайтириш борасида бир қатор ишлар олиб берилмоқда.

Жумладан, ОИВ инфекциясини профилактика қилиш, унга ташхис қўйиш ва даволаш сифатини янада ошириш, аҳоли орасида ОИВ инфекциясини аниқлаш бўйича текширувлар қамровини ошириш, беморларга сифатли тиббий ва руҳий-ижтимоий ёрдам кўрсатиш, уларни зарур дори воситалари билан тўлиқ таъминлаш ҳамда ижтимоий ҳимоясини кучайтириш мақсадида, “2018 йилда Ўзбекистон Республикасида ОИВ инфекцияси тарқалишига қарши курашиш” давлат дастури, 2018 йил 22 июнда қабул қилинган “Одамнинг иммунитет танқислиги вирусини келтириб чиқарадиган касаллик тарқалишига қарши курашиш ва шифохона ички инфекцияларини профилактика қилиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” қабул қилинган қарор тизимда муҳим омил бўлмоқда.

Шунингдек, ОИВ инфекциясини республикада тарқалишининг олдини олиш мақсадида ЮНИСЕФ, ЮНФПА каби халқаро ташкилотлар билан мунтазам равишда турли лойиҳалар амалга ошириб келинмоқда.

Бироқ, носоғлом турмуш ва “енгил” ҳаёт тарзини танлаш оқибатида, ушбу касалликни юктириб олиш, ўз навбатида эса бошқа шахсларга ҳам юктириш ҳолатлари учраётганлиги барчани бирдек ташвишга солмоқда.

Муқаддас динимиз ҳам, барча ёмонликлардан сақланиш, жамият манфаати йўлида яхши амалларни

қилиш, жамиятга, оиласига наф келтиришга, Ватанни ҳимоя қилишга, чиройли хулқ эгаси бўлишга, жисми соғлом бўлишга, ўзига юклатилган вазифаларни мукамал адо этишга ҳамда покиза ҳаёт кечиришга даъват қилиб, бунга инсон зоти масъул эканлиги кўрсатилган.

Бугунги “қахрамонларимиз” ҳам айнан носоғлом турмуш тарзини танлаганликлари ва покиза ҳаёт кечириш йўлидан чекинганликлари, ушбу бедаво касалликка чалинишларига ва охир-оқибат суднинг “қора курсиси”да ўтиришга сабаб бўлди.

Мазкур жиноят иши ёпиқ суд мажлисида кўрилганлиги сабабли

огоҳлантириладилар ва шифокорлар томонидан келгусида риоя қилишлари лозим бўлган бир қатор тавсиялар берилди.

Бироқ, Т.Олимов бундан ўзига тегишли хулоса чиқариш ва эътиборли бўлиб, кейинги ҳаётини оиласига бағишлаб, покиза ҳаёт кечириш ҳақида ўйлаб кўрмади. Аксинча, берилган огоҳлантириш ва тавсияларга қарамасдан, “саёқ” юришни давом эттирди.

Бу борада, Т.Олимов “енгил” ҳаётга ўрганган Диана Камилова билан танишиб қолади ва у билан махсус воситалар билан ҳимояланмаган ҳолда, унга ўзидаги касаллик ҳақида айтмасдан, бир неча бор жинсий алоқа қилиб, ўзида бўлган инфекцияни Д.Камиловага ҳам юктиради.

Судда, Д.Камилова минг пушаймон бўлиб, Т.Олимов унга ўзида бўлган касаллик ҳақида айтмаган-

беришга, Қонунларда назарда тутилган жинсий жавобгарлик ҳақида огоҳлантиришга масъул эканлигимизни ёдда тутишимиз керак.

Шу ўринда, зинога яқинлашиш, пала-партиш жинсий алоқа қилиш, наркотик моддаларни истеъмол қилиш, маст қилувчи моддаларга ружу қўйиш, нафсининг қўли бўлиш каби ёмон иллатлар, бу касалликка олиб келувчи асосий омиллар эканлигини унутмаслик керак.

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси ЖКнинг 113-моддаси “Ҳаёт ёки соғлиқ учун хавfli жиноятлар” туркумига киритилиб, таносил ёки ОИВ касаллиги (ОИТС)ни тарқатганлик учун базавий ҳисоблаш миқдорининг 25 бараваридан 8 йилгача озодликдан маҳрум қилиш жазоси назарда тутилганлигини ҳам эътибор олиш мақсадга мувофиқ бўлади.

Сўнгги йилларда мамлакатимизда таълим-тарбия тизимининг сифати ва самарадорлигини ошириш, ёшларда замонавий билим ва кўникмаларни шакллантириш, уларни юксак билим-маърифат эгалари, жисмоний ва маънавий соғлом инсонлар этиб тарбиялаш бўйича кенг кўламли ислохотлар олиб борилаётган, катта ишонч билдирилаётган бир пайтда бу каби мудҳиш воқеалар учраши жамиятимизга доғ тушириши тайин. Бу оғриқли нуқталар ўз танамизнинг бир бўлаги экан, ундан воз кечолмаслигимиз аниқ. Уни фақат даволаш керак.

Амалиётда фақат жазо ёки мажбурлов чораларини қўллаш таҳдиди билан эмас, аввало, аҳоли онгига ҳуқуқбузарлик ва жиноятга қўл урмаслик, Ватанга садоқатли бўлиш, атрофдаги инсонларга юксак ҳурматда бўлиш каби фазилатларни сингдириш, фуқароларни маънавий-ахлоқий жиҳатдан тарбиялашга, аҳоли, аввало, ёшлар ўртасида соғлом турмуш тарзини тарғиб қилишга қаратилган профилактика, маърифий фаолиятни ташкил этиш ва амалга ошириш орқали кўзланган мақсадга эришиш мумкинлигини кўрсатмоқда.

Шу мақсадда кенг жамоатчилик, хусусан, маҳалла, таълим муассасалари, жамғармалар ва ёшлар ташкилотлари имкониятларидан кенг фойдаланиш зарур. Бунда ёшларнинг таълим-тарбиясига алоҳида эътибор қаратиш, уларнинг юриш-туриши, машғулотлари, қизиқишларини ўрганиш, бўш вақтларини мазмунли ўтказишни ташкил этиш юзасидан тизимли ишлаш талаб қилинади.

Хулоса қилиб айтганда, шу эзгу мақсад йўлида жамиятимиздаги барча куч ва имкониятларни мувофиқлаштириш лозим.

Шаҳзод БАХТИЁРОВ
Қашқадарё вилоят суди
жиноят ишлари бўйича судьяси

МИЛЛАТ ТАНЛАМАС

ИЛЛАТ

ёхуд “саёқ
юрсанг,
таёқ ейсан”

воқеалар ривожини ва “қахрамонлар” исм-фамилияларига ўзгартириш кiritиш лозим топилди.

Туфли Олимов 25 ёшида ишлаш учун Россия Федерациясига бориб, оилали эканлигини унутиб, пала-партиш жинсий алоқа қилиши,

лигини билдириб, кўз ёш тукди. Афсус, энди жуда кеч. Чунки, айнан “енгил” ҳаёт тарзи оқибатида Д.Камилова ҳам кейинги умрини ушбу инфекция билан ўтказишга мажбур.

Суднинг ҳукмига кўра, судланувчи Т.Олимов Ўзбекистон Республи-

Сўнгги йилларда мамлакатимизда таълим-тарбия тизимининг сифати ва самарадорлигини ошириш, ёшларда замонавий билим ва кўникмаларни шакллантириш, уларни юксак билим-маърифат эгалари, жисмоний ва маънавий соғлом инсонлар этиб тарбиялаш бўйича кенг кўламли ислохотлар олиб борилаётган, катта ишонч билдирилаётган бир пайтда бу каби мудҳиш воқеалар учраши жамиятимизга доғ тушириши тайин.

яъни зинога яқинлашганлиги оқибатида ушбу инфекцияни юктириб олади. Ортга қайтгач эса, тегишли тиббий кўрикдан ўтиб, унда ушбу касаллик аниқлангач, ўзи ва турмуш ўртоғи бу ҳақида маълум қилиниб, улар ушбу касалликни бошқа шахсларга юктирган тақдирларида, жинсий жавобгарлик тўғрисида

қаси Жиноят кодекси 113-моддаси 4-қисмида назарда тутилган жиноятни содир қилганликда айбли топилди, кейинги умрининг 3 йил 6 ойини панжара ортида ўтайдиган бўлди.

Бу бедаво дард, унинг оқибатлари ҳақида бутун халққа нафақат шифокорлар, балки аҳолининг зиёли қатлами ҳам керакли маълумотлар

(Боши 1-саҳифада)

Шубҳасиз, Тошкентда нашрга тайёрланган ва Туркияда чоп этилган “Амир Темури” китоби чинакам эътирофга арзийди, асар янги ноширлик маҳсулоти сифатида ҳам кадрли. Бу ўринда ҳозирги ютуқлардан келиб чиқиб, мавжуд ахборотларга мурожаат этиш маъносида баъзи масалаларга эъти-

черковлар қургани ҳақида битиклар сақланиб қолган” деган далил жиддий изоҳни талаб қилар экан. “Шарқнинг машҳур сулоалари” китобида (Ш. Воҳидов, А. Қодиров. Тошкент. “Академнашр”) келтирилишича, Чангши Эбуғон ўғлон ўғли 1334 йил қисқа давр ҳукмронлик қилган. Кўрсатилган вақтда эса Бузан Торе Темури ўғлон ўғли (1334-38 йиллар) тахтда ўтирган (197-бет).

ЙИЛДИРИМ ЮРТДОШЛАРИНИНГ СОҲИБҚИРОНГА ЭЪТИРОМИ

бор берилганда, яна ҳам яхши бўлишини таъкидлаш ўринли. Тўғри, нашрда жиддий мантикий хатолар ёки тарихий далилни атайлаб бузиб талқин қилиш сингари номакбул ўринлар учрамайди, назарга илинган хатоларни эса бир ҳарф ёки сўзни алмаштириш билан тўғри қўйиш мумкин бўларди. Очиги, нашрда турли даражадаги хатолар ўтган. Уларни шунчаки имловий ёки тахририй чашликлар деса ҳам бўлади. Уларни тўғри қилиш катта машаққат туғдирмайди, ният эса муътабар мавзудаги ҳар бир битикнинг нуқсонсиз бўлишига эришиш. Шу маънода қуйида келтирилган мулоҳазалар ҳеч қандай хатога қилмайди, деб ўйлаймиз. Зеро, “Илм ахлининг одоби ҳалимликдир”. (Ҳадисдан) Албатта, улар кейинги нашрларда, албатта, тўғрилиниши лозим бўлган камчиликлардир.

Эзувчининг иши шунчалик нозикки, “бир нўқта бирла “кўз”ни “кўр” килурлар” деганларидек, бир ҳарф билан қўйилмаган маъно чиқиб қолиши мумкин. 98-бетда “... аёли Қутлуғ Туркон оғо” дейилган. Бу кўпол хато. Қолбуки, 103-бетда тўғри нусхаси келтирилган. Соҳибқирон лақаби эмас, рутба, мақом (22-бет), буни изоҳласак, анча вақт кетади, лекин кўпчилик буни тушунадди. “Маҳмудий чуқури” (52-бет) - қудуғи, бу кўпплаб манбаларда қайд этилган. “Марв ўрнида бўлган Махан” (шу бетда), аслида Марв вилоятидаги Моҳон қишлоғи! Шер Баҳодирми, Шер Баҳром (60-бет)? “Тармаширин” (44-бет), эмас Тармашир (“Тўрт улус тарихи”да шундай ёзилган). Балки “Тарма шер”дир (“олма ширин” эмас?!). Баёнқули – Боёнқули (46-бет) – қай бири тўғри? “Занжир сарой” (45-бет) – қўшиб ёзиладими, ажратиб? “Шоҳ Валий, илхонийлар, Бегибек-Беккич (50-51 бет)” қандай ёзилгани тўғри?

Албатта, бу нуқсонлар фақат ушбу китобга хос эмас, жой ва киши номларини бир-хиллаштириш борасида тўхтамга келингани йўқ. Аммо мана бу камчиликларни мазкур асар нашри жараёнида тўғриласа, бўларди. Масалан, Темурбекнинг оилада тўртинчи ўғил эканлиги таъкидланган (20-бет), бошқа жойда укаси деб Идуку Барлос (89-бет) қайд қилинапти. Қолбуки, Соҳибқирон “Темур тузуқлари”да аввалги сафдошларидан бири сифатида Йигу Темурни тилга олади. Булар бир кишими ёки... Малика Хонзода Сароймулкхоним, Тўкалхоним сингари Хонзодахоним тарзида юритилади, чунки уларнинг насл-насаби бир (“Хонзодабегим” 82-бет). Шужонинг кизи эмас, набираси келинликка сўралади (111- бет). “Бағдодни Султон Аҳмаднинг Фараж деган қўмондонни ҳимоя қилаётган эди” (212-бет), холбуки, Султон Аҳмад жалоийрийлар етакчиси, Фараж эса Миср султони Барқуқнинг ўғли. “...Женева билан дипломатик алоқалар ўрнатди”(192-бет) - агар бу рост бўлса, алоҳида изоҳ бериш лозим эди. Умаршайхга эмас, Умар мирзога мактуб юборилади (286-бет). Ўша пайтда икки дарё оралиги Ўрта Осиё деб аталганми? (122-бет). “Ченқиннинг замонида (1336-38 йиллар) диёрларга насронийлар келиб, миссионерлик қилгани ва хатто

Кўриниб қоладики, кичкина далилни истифода этиш учун ҳам бир неча манбаларга мурожаат этишга тўғри келади.

Таъбир жоиз бўлса, қайд этиб ўтилган хатоларни тахрир талаб ёки имловий англашилмовчиликлар деб қабул қилса ҳам бўлади. Шунингдек, асарда келтирилган баъзи ўринлар жиддий изоҳларни талаб қилади. Жумладан, Амир Темурнинг ҳукмдор сифатида тан олинмиши маросимида “...ок кизгиз гиламнинг устига ўтказишди. Сўнгра гиламнинг тўрт томонидан ушлаб, уч марта бошлари қадар кўтариб туширишди” (74-бет) дейилади. Кўпгина мутахассислар эса бу маросим кўчманчиларга хос бўлиб, Соҳибқирон уни қўлламаган, дейишади. “Зафарнома”ларда ҳам бу ҳақда маълумот йўқ. “Чигатой хони Тўғлуқ Темур катта кўшин билан Туркистонга келган пайтда уни Амир Темур кутиб олди (49-бет) дейилган маълумот эса жиддий эътирозга сабаб бўлиши мумкин. Ҳатто “юртидан кетмай, Тўғлуқ Темурга содиқ қолишга қарор қилди” (шу жойда) дея таъкидланади. Бу воқеа 1360 йилда, мўғул ҳукмдор кўзи қонга тўлиб, юртни босиш учун келаётган пайтда рўй берапти. Кўнглида қасос ўти алангаланган Темурбекнинг тутган йўли (агар муаллифга ишонадиган бўлсак) тарихий вазиятга ва ўша даврдаги аҳволга қанчалик мутаносиб? Қолбуки, ота вафотидан изтиробга тушган, амакиси Ҳожи барлосни Амударёдан нари томонга кузатиб қайтган Темурбек вазиятдан келиб чиқиб, мўғуллар билан муроаса қилмас бўлмаслигини, уларга қарши турадиган куч унинг ихтиёрида мавжуд эмаслигини тушуниб, муроаса йўлига ўтади. Уларнинг бойликка ўчлигидан фойдаланиб, қимматбаҳо совғалар билан (унинг ота бисотида бор эди) босқинчиларнинг қабулига муяссар бўлади ва аждодлари удумига кўра сипоҳсолор этиб тайинланади. Бу ўта нозик дипломатия, узокни кўзлаб қилинган тактика эди. Аҳволни шундай изоҳлаш батафсилроқ ва тўғрироқ бўлади.

Соҳибқироннинг машҳур шоир Ҳофиз Шерозийга муносабати жаҳон тарихида шундай даражадаги икки буюк зотнинг тақдирланмас мулоқоти сифатида кўп эътироф этилган, турли ракурслардан талқин қилинган. Ҳар қандай шароитда ҳам Амир Темур сўзни жуда қадрлайдиган, тушунадиган нозик таъб инсон сифатида намоён бўлаверган. Аҳмад Шимширгилнинг ёндашуви эса ўзгачароқ: аҳолига оғир солиқ солинади ва шоир ҳукмдорга ночорлигидан, яъни бунча катта солиқни тўлай олмаслигидан шикоят қилишга мажбур бўлади. Майли, шундай бўлсин ҳам, аммо талқинда барибир Соҳибқироннинг ёрқин шахсияти бутун бўй-баста билан намоён бўлади. Бирок ўқигач, саволлар юзга чиқади, қаердадир мантик бузилгандек туюлади. Тўғри, муаллифнинг ижод эркинлиги дахлсиз, қалам унинг қўлида. Ахир “илм-фан, маданият ҳомийси” дея таърифланган қудратли зот бечора шоирнинг маблағига (яъни солиқ тўлашга) кўз тикмагандир.

Шу маънода жуда кўп талқин ва таъриф қилинган Султон Боязид билан муносабат-

ларда ҳам адиб ўз юртининг фарзанди сифатида намоён бўлишга ҳақли. Шундай ҳам бўлган. Икки ҳукмдорнинг ёзишмаларида бўйсунмас ички майлларнинг юзага чиққани, ҳали бирон марта мағлубиятга учрамаган Боязиднинг ўз юртида тўла ҳуқуқ билан сўз айта олиши мумкинлиги ботиндан таъкидланади, гўё ҳар қанча нияти холис бўлмасин, четдан келган куч мамнуният билан қабул қилинмайди. Бу ўринда масаланинг моҳияти ҳам кейинги ўринга ўтади, холбуки, маълум ҳудуд эмас, бутун салтанатларнинг манфаати ўртага тушаётган эди. Боязид йўлтўсар ва босқинчи Қора Юсуф ва шаккок Султон Аҳмадни паноҳига олиб, уларни жазодан сақлаб қолаётган, шу қилиги билан ўз ниятини ошқор этаётган эди. У муроаса йўлини инкор этиб, кўпроқ майдонда савашини хошлаётганди, бильакс, Амир Темур ҳам ҳали бирон марта енгилмаган саркарда эди. Нихоят, Турон кўшинининг жангга чорлаган мактубни Аҳмад Шимширгил шундай изоҳлайди: “Боязид бу мактубга мўътадил кайфиятда жавоб ёзиб, сулҳга рози бўлгандек таассурот қолдирган...” (220-бет).

Эътиборли тарихий манба сифатида эътироф этилган Ибн Арабшоҳнинг асаридида эса бу вазият “Темур мактубидан воқиф бўлиб, унинг хитоби мазмунини фаҳмлагач, Боязид ўрнидан туриб кетди, унинг газаби қайнаб-ёнди” (“Амир Темур тарихи”, 256-бет) тарзида қайд қилинади ва ўзининг ҳар қандай муҳорабага тайёрлигини таъкидлаб, хотинларни ўртага қўйган мактубини ёзади (Ибн Арабшоҳ бу ҳолнинг маънавий томонларини батафсил изоҳлайди). Албатта, Боязидни жунбушга келтирган омиллар ҳақида китобда гап кетмайди, бу мақсад ҳам бўлмагандир. Бугунги тадқиқотлар кўрсатаптики, Рим папаси бошида турган тарғибот машинасининг мақсади “Европани зир титратган Йилдириمنى бошқа бир туркий фотих қўли билан тўхтатиш” мумкин бўлган ва бутун саъй-ҳаракат шунга қаратилган, бу тарғибот ўз ишини қилган...

Нима бўлганда ҳам “Амир Темур” (“Насим-Кутуб”, 2023) китобининг фазилатлари кўп. Унга илова қилинган юзга яқин (!) фойдаланилган адабиётлар рўйхати муаллиф мавзунини ёритишга қанчалик жиддий қараганини кўрсатиб турибди. Асарда Соҳибқироннинг Боязид билан ёзишмалари (5 та мактубнинг вақти ва мазмуни) ҳақида салмоқли маълумотлар берилган, рақибларимизга дастак бўлиб келган “қафас” воқеаси батафсил шарҳланган. Бу зарур китобни ўзбек тилида нашр этилишини табриқлаш баробарида мукамал асарлар ёзиш учун бутун маъсулиятни ҳис этган ҳолда кўп изланиш, ўрганиш лозимлигини таъкидлаган бўлардик. Буюк аждодимиз ҳақидаги бор ҳақиқатлар бўй кўрсатаётган экан, китобхонларнинг қуни маърифатсиз кимсалар томонидан Марсель Бриондек обрўли одамнинг номидан эълон қилинаётган сохта “асар”ларга қолмаслиги керак. Ҳар ҳолда тарих ҳақиқатини аниқ манбалардан ўрганиш ҳар томонлама фойдали.

ҲАКИМ САТТОРИЙ

ЖАМИЯТ

BONG.UZ

Муассислар:

Табиат ресурслари
вазирлиги.

Тадбиркорлар ва
ишбилармонлар
ҳаракати —
Ўзбекистон

Либерал-демократик
партияси.

Ўзбекистон
Нодавлат нотижорат
ташкilotлари миллий
ассоциацияси.

Ўзбекистон
Савдо-саноат
палатаси.

Бош муҳаррир
Максуд ЖОНИХОНОВ

Газета тахририятнинг
компьютер бўлимида
саҳифаланди.
“Шарқ” нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси
босмаҳонасида чоп этилди.

Манзил:
Буюк Турон кўчаси 41.
Буюртма рақами Г-510
Адади: 1015.
Пайшанба куни чиқади.
Қоғоз бичими А-3,
ҳажми 3 босма табоқ.
Баҳоси келишилган нарҳда.
Газета Ўзбекистон
матбуот ва ахборот
агентлигида
2006 йил 0010-рақам билан
рўйхатга олинган.

ISSN 2010-7722

Газетанинг полиграфик
жихатдан сифатли чоп
этилишига “Шарқ” нашриёт-
матбаа акциядорлик
компанияси масъул.

100000, Тошкент шаҳри
Матбуотчилар кўчаси 32.
Маълумот учун телефонлар:
71-233-72-77,
71-233-91-55

Реклама ва эълонлар учун:
Электрон почта:
jamiyat@umail.uz
Газета индекси — 131
“ЖАМИЯТ”дан олинган
маълумотларда манба
сифатида газета номи
кўрсатилиши шарт.
Топширилган вақти:
20:00

1 2 3 4 5 6

Табиат бағридаги жавоҳир

Зомин миллий табиат боғи турли туман ноёб ва фойдали ўсимликларга ниҳоятда бойлиги билан ажралиб туради. Хусусан, ҳудудда ёввойи ҳолда ўсадиган ўсимликларнинг 1000 дан ортиқ тури мавжуд бўлиб, улардан 107 дан ортиқ турининг дориворлик хусусиятлари аниқланган.

Ҳозирги кунда тайёрланаётган доривор-дармонларнинг 40-45 фоизи доривор ўсимлик хом ашёларидан тайёрланади. Маълумки, доривор ўсимликлар хом ашёсидан тайёрланган фитопрепаратлар сунъий (кимёвий) йўллар билан ишлаб чиқарилган дориларга нисбатан бир қанча устунликларга эга. Фитопрепаратлар инсон организмга юмшоқ таъсир қилади, камдан-кам ҳолларда аллергия ҳолат юз бериши мумкин.

Доривор ўсимликлар таркибида карбонсувлар, органик кислоталар, полисахаридлар, крахмал, оксил, мой ва мой кислоталари, эфир мойлари, алкалоид, танид, сапонин, глюкозид, аччиқ моддалар, фитоницидлар, микроэлементлар, витаминлар, минерал тузлар ва бошқа моддалар бўлади. Ана шу моддаларнинг умумий таъсири сабабли ўсимликлар шифобахшлик хусусиятини ўзида намоён қилади.

Ҳозирги вақтда юзага келаётган антропоген омиллар таъсирида экосистема барқарорлашиб бораёпти, бунинг натижасида эса ўсимлик ва ҳайвонот оламида янги турларнинг ҳосил бўлиши ва мавжуд турларнинг камайиб кетиши кузатилаётган.

Зомин миллий табиат боғи ўсимлик дунёсига бир қанча антропоген омиллар таъсир кўрсатади. Хусусан, ҳудудда ва унинг ташқарисида аҳоли томонидан чорва молларини бетартиб ва меъёридан ортиқ боқилиши, тоғ ён бағирларига қишлоқ хўжалик экинларини экилиши, дарахт ва буталарни ўтин қилиш, доривор ўсимликларнинг кўп микдорда режасиз териб олиш, дарахтларни кесилиши ва турли табиий офатлар (сел, табиий ёнғин, иқлим носозлиги ва ҳокозолар) оқибатида миллий табиат боғининг ўсимлик дунёси табиий захираларининг камайиб кетишига олиб келмоқда.

Ҳудудда олиб борилган кузатиш ишлари натижаларига кўра, камёб доривор ўсимликлар ҳудуднинг юқори адир ва тоғнинг ўрта ва юқори қисмларида тарқалган. Юқори адир ва пастки тоғ қисмларида аҳоли яшаганлиги туфайли жуда кўп ўсимликларнинг тури ва захираси камайиб кетаётганлигининг гувоҳи бўлинди. Олинган натижаларга кўра ҳудудда тарқалган доривор ўсимликлар турлари 107 турдан иборат бўлиб, шундан 11 тури камёб, 5 тури Ўзбекистон Республикасининг Қизил китобига киритилган.

Ўзбекистон “Қизил китоби”га киритилган, айниқса ширачларнинг, лолаларнинг камёб турлари бу ҳудудда сақланиб қолган. Зомин миллий табиат боғи фойдали ўсимликлари ҳа-

ётий шаклига кўра: 1 йиллик ўтлар – 35 тани, 2 йиллик ўтлар – 10 тани, кўп йиллик ўтлар – 23 тани ва яримбуталар – 8 тани ташкил қилади.

Биз тадқиқот олиб борган ҳудудларда раъногулдошлар – *Rosaceae* оиласига мансуб бирқатор ноёб доривор ўсимлик турлари кенг тарқалган бўлиб, улардан халқ табобатида касалликларни даволашда қўлланилиб келинмоқда. Қуйида Зомин миллий табиат боғида ўсадиган ушбу оилага мансуб доривор ўсимликлар ва уларнинг ўзига хос хусусиятларига тўхталиб ўтаемиз.

Зангори маймунжон (парманчак) *Rubus caesius L.* Раъногулдошлар – *Rosaceae* оиласига мансуб бута ёки ярим бута. Бир йиллик пояси ербағирлаб (ётиб) ёки ёйсимон қайрилиб ўсади. Поялари цилиндрсимон, тиканли шохланган, узунлиги 60-150 см га етади. Барглари уч пластинкали, мураккаб бўлиб, узун банди билан пояси ва шохларида кетма-кет жойлашган. Барг бўлакчалари тухумсимон, ўткир учли, тишсимон қиррали. Гуллари оқ рангли, беш бўлакчи, қалқонсимон шингилга тўпланган. Меваси – кўксарғиш рангли, сершира, данакли мураккаб хўл мева. Май-июнь ойларида гуллади. Меваси июнь-августда етилади.

Зангори маймунжон Зомин миллий табиат боғи тоғ ёнбағирларидан тоғнинг ўрта қисмигача бўлган ерларда, сой бўйларида, тошли тоғқияликларидан, жарликларда, буталар орасида ва бошқа ерларда ўсади.

Кимёвий таркиби:

Зангори маймунжон меваси таркибида 45 мг/% витамин С, 2,2 мг/% органик кислоталар, 0,3 мг/% каротин, 0,3 мг/% ошловчи моддалар (4,3% глюкоза, 8% фруктоза, 6,5% сахароза) кандлар ва бошқа моддалар бор. Хом ашё сифатида ўсимликнинг барги, меваси ва халқ табобатида гули ва илдизи териб олинади.

Ишлатилиши:

Маймунжон баргидан ўт, тер ҳайдовчи, ундан ташқари, антисептик ва қонни тозаловчи восита сифатида фойдаланилади. Илдизидан олинган дори шакллари сийдик ҳайдовчи ва яллиғланишга қарши ишлатилади. Меваси ва мева шираси инсон тана ҳароратни пасайтиради.

Халқ табобатида ишлатилиши:

Майдаланган маймунжон барги дамламасидан 3-4 маҳал овқатдан олдин ичилса, қон кетиш, шамоллаш, ҳархил тери касалликларини даволашда фойда беради.

Майдаланган баргини лишай ва

бошқа яра-чақаларга қўйиш мумкин. Дамламаси билан оғиз ва томоқ яллиғланиш ҳолатларида чайилса, яллиғланишга қарши таъсир қилади. Мевасидан лаззатли мураббо тайёрланади.

Наъматок – *Rosa L.* Раъногулдошлар – *Rosaceae* оиласига мансуб бўйи 1,5-3 м га етадиган тиканли бута. Новдалари эгиловчан, қўнғир-қизил рангли пўстлоқ билан қопланган, тиканли. Барглари тоқ патли мураккаб, поясида кетма-кет банди билан ўрнашган. Баргчаси 5-7 та тухумсимон, аррасимон қиррали. Гуллари йирик, поя ва шохларида якка ёки 2-3 тадан ўрнашган. Гули қизил, пушти, сарик, оқ рангли, гул ўрнидан ҳосил бўлган сохта ширали меваси кўп ёнғоқчали. Апрель-август ойларида гуллади. Меваси сентябрь-октябрда етилади.

Наъматок турлари Зомин миллий табиат боғининг арчазорларида, тоғ ёнбағирларида, сой бўйларида, буталар орасида, йўл ёқаларида ўсади. Зомин миллий табиат боғида наъматокнинг 6 та турини учратиш мумкин.

Асосий ишлатиладиган турлари: Беггер наъматог – *Rosa Beggeriana Schrenk.* – шиповник Беггера, итбурун наъматок – *Rosa canina L.* – шиповник собачий, Федченко наъматог – *Rosa fedshencoana Rgl.* – шиповник Федченко, Қўқон наъматог – *Rosa kokanica Rgl. ex Juz.* – шиповник кокандский турлари ҳисобланади.

Келтирилган наъматок турларининг барчасини ҳозирги кунда Ўзбекистон халқ табобатида ишлатиш мумкин.

Кимёвий таркиби:

Наъматокнинг меваси таркибида С, В2, К1, Р витаминлари, каротин, қанд, ошловчи моддалар, лимон ва олма кислоталар, флавоноидлар, пектин ва бошқа моддалар бор.

Ишлатилиши:

Наъматок мевасидан тайёрланган дамлама витаминларга бой ичимлик бўлиб, ундан организм фаолияти сусайганда, атеросклерозда, эндокрин тизимини қувватловчи восита сифатида кенг фойдаланилади. Унинг таркибида Аскорбин кислота билан витамин Р мавжудлиги туфайли қон томирларининг деворларини юмшатувчи ва синувчанлигини пасайтирувчи восита сифатида ишлатилади.

Наъматок уруғи ўт, сийдик ҳайдовчи ва яллиғланишга қарши таъсирга эга.

Халқ табобатида ишлатилиши:

Майдаланган наъматок илдизидан тайёрланган қайнатмадан 100 мл дан 4 маҳал овқатдан олдин ичилса, безгак касаллигини даволашда ва буйракдаги тошларни эритишда ёрдам беради.

Ундан ташқари, ванна қилиб оёқ параличи ва кам қувватлилиги даволанади.

Наъматок меваси дамламасини

овқатдан олдин 100 мл дан 2-3 маҳал камқонлик, қувватсизлик, атеросклероз, буйрак ва жигар касалликларида ичиш тавсия қилинади. Ундан ташқари, бу дамлама шамоллаш ва авитаминоз ҳолатларида ҳам ёрдам беради.

Майдаланган наъматок баргини дамламаси 2 ош қошиқдан асал билан 2-3 маҳал овқатдан олдин ичилса, битиши қийин яраларни даволашда ёрдам беради.

Наъматок ёнғоқчаси кукунининг дамламаси 50 мл дан 4-5 маҳал овқатдан олдин ичилса, буйрак ва қовуқдаги тошларин эритиб тушириши мумкин.

Зомин миллий табиат боғи инсон учун зарур бўлган қимматбаҳо ўсимликлар генофондини табиий ҳолда сақлаб қолувчи макондир. Бу ерда инсон ҳаётида муҳим аҳамият касб этган доривор, эфирмойли, асалширали, ошловчи, озиқ-овқат, манзарали, қурилиш материаллари тайёрлаш ва ёқиш учун ишлатиладиган ва бошқа гуруҳларга кирувчи ўсимликлар кенг тарқалган.

Зомин миллий табиат боғидаги ноёб ва йўқолиб бораётган ўсимликлар турларини сақлаб қолиш ҳамда кўпайтириш муаммолари қийинлашмоқда. Уларни у ёки бу ҳудудларда тарқалишини аниқлаш, популяция ҳолатини ўрганиш, турларнинг йўқолиб боришига таъсир қилувчи омилларни ҳисобга олишни ўз вақтида чора-тадбирлари кўрилмаса, муаммолар янада чуқурлашиб бориши мумкин.

Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, Зомин миллий табиат боғи доривор ўсимликларга жуда бой маскан. Бу ерда Ўзбекистон Республикаси ўсимлик оламида ҳали аниқланмаган ва ўрганилмаган турлар жуда кўп. Ҳозиргача Ўзбекистон Республикаси ўсимликлар оламида маълум 600 дан ортиқ доривор ўсимликлар ўрганилган, холос. Келажакда янги-янги доривор ўсимлик турлари аниқланади, уларнинг илмий қирралари ўрганилади ва улардан оқилона фойдаланишнинг истиқболли йўллари ишлаб чиқарилади.

Доривор ўсимлик бойликларидан фойдаланишда ўсимлик гуруҳларининг экологик мувозанатига таъсир этмаслик учун уларни йиғиштириб олиш ва тайёрлаш қоидаларига риоя қилинса, бу мувозанат ўзгармайди. Акс ҳолда ўсимликлардан нооқилона фойдаланиш натижасида кўпгина ўсимлик турларининг йўқ бўлиб, уларнинг захираларини камайиб кетишига олиб келади.

Адолат ЎРИНОВА,
Қобилжон СОҚИЕВ,
Табиат ресурслари вазирлиги
хузуридаги Атроф-муҳит ва
табиатни муҳофаза қилиш
технологиялари илмий-тадқиқот
институти ходимлари